

Blekinge Tekniska Högskola
Sektionen för management

Kandidatnivå, 15 poäng
Psykologi, PS1301

Karriärval:
Gymnasieelevers beslutsamhet i relation till personlighet och oro

Författare: Ingemar Josef N. Askevik
Vårterminen 2008

Handledare: Per Eisele
Examinator: Erik Lindström

Karriärval:
Gymnasieelevers beslutsamhet i relation till personlighet och oro

Abstrakt

Syftet med denna studie var att undersöka personlighet och tillståndet oro i relation till beslutsamhet bland studenter på gymnasiet. Deltagarna var 124 studenter från årskurs 1-3 som gick ett studieförberedande program. Studie är en kvantitativ forskning där jag använder ett enkätformulär. Studenterna skattade sig själva på en skala i förhållande till påståenden om beslutsamhet (CDS, egen översättning, Lounsbury, et al. 2005), personlighet (svensk kortversion av NEO FFI, Costa & McCrae, 1985. Sverige, Gerontologiskt centrum, Lund) och oro (AnTI, 1994. med svensk översättning, Carlberg, 1999). Resultatet visar inte något signifikant samband för relationen mellan personlighet och oro som kan kopplas till beslutsamhet för karriär.

Nyckelord: Decidedness, career decidedness, personality, anxiety, anxious worry

Författare: Ingemar Josef N. Askevik
Handledare: Per Eisele
Psykologi, kandidatnivå
Vårterminen 2008
Blekinge Tekniska Högskola

Career choice:

The relationship between personality, state anxiety and the career decidedness among Swedish upper secondary school students

Ingemar Josef N. Askevik
Section of management
Psychology, BTH

Abstract

The main purpose of this study was to inquire into personality and the state anxiety in relation to career decidedness scale among students in upper secondary school. The participants were 124 students in three grades and respectively non vocationally oriented classes. The participants were asked to grade themselves on a scale in relation to the statements regarding, state of decidedness for career choice, personality (NEO FFI, Costa & McCrae, 1985. Sweden, Gerontologic Center) and anxiety (AnTI, Wells, 1994). The results showed no significant relationship between personality and state of anxiety that could be connected to the decidedness for career choice. Ecologic validity is brought up in the discussion part.

Keywords: Decidedness, career decidedness, personality, anxiety, anxious worry

Karriärval: Gymnasieelevers beslutsamhet I relation till personlighet och oro¹

Sedan gymnasieformen 1971 då fackskola och yrkesskola gick upp i den allmänna treåriga gymnasieskolan (Tallman Broman & Rubenstein Reich, Hägerström, 2002) talar vi idag om en tolvårig skolgång. Ungdomar hålls idag kvar längre på skolbänken innan deras karriär startar. Detta i sin tur har lett till att många ungdomar brottas med en oro inför framtiden men även för vad de inte hunnit med. Lagerström (2008, *Kvartlivskrisen*. 3-6/3, och 10/3) skriver i en artikelserie i Svenska Dagbladet om att en åldersförskjutning har ägt rum idag i jämförelse med för drygt trettio år sedan, då ungdomarna betydligt tidigare påbörjade sin livskarriär. Många ungdomar har idag beslutsångest. De vet att alla deras val är livsviktiga eftersom det är av avgörande betydelse för deras framtida karriär. Att det finns en uppsjö på alternativ som många vill testa av, skapar stress.

Jag har funderat på om det inte är så att man som ungdom får det svårare att välja sin livsbana idag än för ungefär 30 år sedan då man kunde sluta skolan tidigare och därefter kunde börja arbeta. Det är avsaknaden av beslutsamhet hos dagens ungdomar som väcker min nyfikenhet om vilka förutsättningar eller hinder dessa ungdomar har i sin personlighet. I den följande texten kommer forskning om personlighet och anknytning tas upp som berör en människas utveckling. Vidare redovisas forskningsresultat om personlighetens och orons inverkan på individens beslutsamhet för karriärval. Tidigare forskning som tas upp här, inom ämnet beslutsamhet är utvecklingspsykologi och tonåringar (Gershuny, & Sher, 1998; Kracke, 2002; Lounsbury, et al. 1999;) och karriärvägledning (Meyer & Winer, 1993; Lounsbury et al. 2005; Santos, 2001; Lounsbury, Saudargas & Gibson, 2004).

För att förstå de underliggande processer som föregår bildandet av en identitet visar Bowlbys (1996) bindningsteori på tre anknytningssätt; det trygga, det ängsligt motvilliga och det ängsliga undvikande. Den trygga bindningen får personer som haft en modersgestalt som varit lyhörd för sitt barns behov. Ett tryggt barn vet att han/hon kan utforska sin närmiljö utan att riskera mista stödet då det skulle uppstå svårigheter. Ett ängsligt motvilligt barn vet inte om dess modersgestalt finns till hands i situationer av svårighet. Mönstret har uppkommit genom att modersgestalten ibland är tillgänglig för barnet och ibland inte. Ett bindningsbeteende som följer en sådan individ är separationsångest, rädsla för utforskning av omvärlden samt efterhängsenhet. Det ängsligt undvikande barnet förväntar sig inget stöd från modersgestalten utan snarare bortstötning. Bindningsbeteendet har sin upprinnelse i att modersgestalten konsekvent har stött bort sitt barn. Barnet lämnas då åt sig själv att lösa de emotionella bindningar som behövs för utveckling av barnet. Konsekvensen av detta gör att barnet blir självtillräckligt och utvecklar ett falskt själv s.k. narcissism. För personligheten är dessa tre bindningsmönster ett begynnande sätt att möta omvärlden, de olika

¹ Jag tackar min handledare Per Eisele på Blekinge Tekniska Högskola för det stöd som jag fått.

mönstren förlängs var och ett i sin initiala riktning. De anknytningsmönster som skapas under barndomen avgör också hur personligheten kommer fungera i framtiden, enligt Bowlby (1996, s. 149-169).

Kracke (2002) framlägger i sin undersökning att karriärupptäckt äger en högre prioritet hos ungdomar än romantiska val och val av familjebildning. Under denna period då beslut skall fattas om framtida yrke är det viktigt med stöd från föräldrar. Ett aktivt stöd från föräldrarna under denna kritiska period stimulerar ungdomens utveckling på det emotionella och det sociala planet. De slutsatser som Kracke (2002) drar av sin forskning i karriärupptäckt, ”*career exploration*” benämns med begrepp som anpassad personlighet, ”*adaptive personality*”, ”*career exploration*” och barncentrerat föräldraskap, ”*child centered parenting*”. ”*Adaptive personality*” inbegrips av fyra skalor; öppenhet, ”*openness*” lättirriterad, ”*irritability*”, planeringsmässig ”*planfulness*” och självfunderande ”*self-efficacy*”. Av de ovan nämnda egenskaperna betecknas ”*irritability*” som den enda som har att göra med personlighetspsykologi, de övriga anses av författaren Kracke (2002) vara av mer individuell strategisk karaktär för hur informanterna går tillväga i en beslutssituation. ”*Career exploration*” innefattar individens sökbeteende fördelat på tre områden: informationsinsamlande för det område som individen är intresserad av, systematisk informationsinsamling och internt bejakande av yrkesintresse.

Ytterligare en skala som Kracke (2002) undersöker är barncentrerat föräldraskap, ”*child centered parenting*”, här får informanten svara på frågor från dimensioner som auktoritativt föräldraskap, föräldrars öppenhet för ungdomars frågor, självständighet i förhållande till föräldrarna och föräldrars stöd i frågor om karriär hos ungdomarna. Båda instrumenten ”*adaptive personality*” och ”*child centered parenting*” visar positiva samband med ”*career exploration*”. Flickorna söker mer intensivt i information om karriärupptäckt. Både Kracke (2002) och Bowlby (1996) framlägger att stöd är viktigt från föräldrar för att fungera i att upptäcka sin omgivning. Kracke betonar detta med redovisningen av faktorn ”*child centered parenting*” och även indirekt med faktorn ”*adaptive personality*”. Dessa faktorer äger ett starkt samband med faktorn ”*career exploration*”. I den följande texten kommer tidigare forskning tas upp utifrån de områden som kommer att behandlas i min studie. Dessa områden är Personlighet, Oro och Beslutsamhet.

Oro

I denna studie används begreppet oro som en del av en större enhet, då en individ kan skattas till ett helhetsuttryck genom begreppet ångest. Begreppet betecknar resultatet av olika dimensioner i oro (Wells, 1997). Som en reaktion på den bristfällighet som fanns i tidigare instrument som skulle mäta oro tillkom Anxious thought Inventory (AnTI).

För att precisera skillnader mellan olika orosdimensioner gjordes tre studier som genererade flera faktorer för oro, faktorerna kom sedan efter den tredje studiens faktoranalys att reduceras till ett mindre antal faktorer som tillsist utgjordes av tre dimensioner; social oro, hälso oro och meta oro. Meta oro förklaras som en dimension där individen är orolig inför att tappa kontrollen över

sina egna tankar. Orosdimensionerna som används i instrumentet AnTI togs fram i det första skedet med hjälp av svar från intervjuer i öppenvården (Wells, Anxiety, Stress and Coping, 1994, Vol. 6, s. 289-299). Den oro som Wells (1994) talar om är inte samma oro som en person kan visa med sin personlighet utan är tillståndsberoende. Enligt den undersökning som han gjorde framkom att fokus för oro kan ligga på både hälsa och sociala deminesioner. Till sist finns en oro över personens egna tankar. Dessa tre dimensioner tillsammans används i denna studie som ett samlat mått för oro, men med möjlighet att kunna urskilja avvikelser i oron.

Personlighet

"Big Five". Personlighetsinstrumentet NEO PI-R betyder "*Neuroticism, Extroversion, Openness, Personality Inventory – Reversed*" som utformades av Costa & McCrae (1985; ref. i Pervin & John, 2001) där personlighetstest som grundar sig på teorin "Big Five" redogörs för. Testet NEO PI-R avsåg i inledningsskedet mäta de tre dimensionerna; "*Neuroticism*", "*Extroversion*" och "*Openness*". Efter att det visat sig att "Big Five" gett mycket goda psykometriska mått och att faktorerna går att använda i hela världen gjordes en anpassning med tillägget av "*Agreeableness*" och "*Conscientiousness*" (Pervin & John, 2001).

Gershuny och Sher (1998) påvisar med sin studie, resultat om ett synergiskt förhållande mellan nervositet, "*Neuroticism*" och låg grad av utåtriktad personlighet, "*Extroversion*". Studien var en amerikansk långitudinell studie om tre år, som gjordes i förhållandet till personlighet och oro. Instrumenten som användes var personlighetsinstrumentet, "*Eysencks Personality Questionnaire*" (EPQ; Eysenck & Eysenck, 1975; ref. Gershuny & Sher, 1998) och orosinstrumentet, "*Brief Symptom Inventory*" (BSI, Derogatis & Spencer, 1982; ref. i Gershuny & Sher, 1998). Personlighetsinstrumentet "*EPQ*" består av tre dimensioner vilka är "*Extroversion*", "*Psychocitism*" och "*Neuroticism*". Det synergiska i förhållandet ligger i att "*Neuroticism*" och låg "*Extroversion*" tillsammans ger oro och depression. En tendens påvisas för relationen mellan oro och "*Psychocitism*", egenskapsdimensionen betecknas av författarna som en typisk manlig innehavare. "*Psychocitism*" motsvaras en kombination av låg nivå av, behaglighet, "*Agreeableness*" och samvetsgrannhet, "*Conscientiousness*". Gershuny och Sher (1998) förväntade att resultat av studien skulle visa ett starkt förhållande mellan "*Neuroticism*" och "*Extroversion*" som i sin tur skulle förklara skillnader i orosinstrumentets utfall. Detta blev fallet men, dock bara efter tre år, efter ett år kunde "*Neuroticism*" och "*Psychocitism*" var för sig påvisa ett förhållande till oro och depression. Även "*Neuroticism*" och "*Psychocitism*" tillsammans visa på ett förhållande till oro efter ett år, men dock inte lika starkt. Författarna understryker att livshändelser borde tas med fortsättningsvis i mätningar av relationen mellan personlighet och oro (Gershuny & Sher, 1998).

Beslutsamhet

Karriärbeslut är ett beslut som underbyggs av en process som beslutsstil och en självförmåga, ett arbetssökande, självkunskap och arbetskunskap men tillsist också självkännedom (Holland, 1997; ref. i Arnold & Silvester, 2005).

Beslutsamhet för karriär som används i denna studie riktar sig istället till att ringa in säkerheten i ett beslut och därmed motsatsen till obeslutsamhet för karriär enligt Lounsbury, Hutchens och Loveland, (2005). Lounsbury (et al., 2005) använde i sin undersökning bland ungdomar ett instrument som kallas ”*career decidedness scale*” (*cds*, eg. översättning). I denna studie återkommer instrumentet i svensk version och kallas därför ”*Beslutsamhet för karriär*”.

I senare studier som undersöker ungdomars obeslutsamhet återkommer betoningen på den kontext ungdomar befinner sig i idag. Variabler som tas upp är den ”*interpersonella*” och ”*intrapersonella*” aspekten hos individen. Den ”*intrapersonella*” sättet att se på beslutsamhet är genom vilken självtillit individen har utvecklat samt hur stark identiteten är. ”*Interpersonellt*” synsätt avser självfungerande. Stöd från föräldrar och kompisar i form av nära relation ger möjlighet till denna utveckling av självfungerande och resulterar till självtillit samt stark identitet. Obeslutsamhet för karriärval korrelerade negativt till identitetsskalan och positivt till orosskalan (Santos, 2001).

I en amerikansk studie av Meyer och Winer (1993) om tre nivåer av obeslutsamhet för karriär, ”*indecisiveness*” användes instrumentet ”*career decision scale*” (Osipow, Carney & Barak, 1976; Meyer & Winer, 1993). Den första varianten tveksamhet, ”*indecision*” beror på brist i struktur och förtroende i avseendet att fatta ett yrkesbeslut. Bristerna antas enligt Neman, Fuqua and Seaworth (1989; ref. i Meyer & Winer, 1993) leda till beslutsoro som i sin tur gör att konfrontation med ett beslut helt undviks. Individer som skattas högt på skalan för ”*indecision*” har fått tag i tillräcklig information och stöd för att kunna fatta ett självständigt beslut, men hindras av hög ambivalens, ilska och frustration. Den andra delskalan ”*Factor 1*” definieras genom att individen p.g.a. livsutveckling inte äger förmåga, situationella faktorer ligger också inom ramen för kronisk obeslutsamhet. Den tredje delskalan angår de som uppfyller ”*ett kriterie*” för att vara i behov av ingripande. De olika obeslutsamhetsskalorna testades mot ”*Eysenck’s Personality Inventory*” (EPI) och ”*Cattell’s 16 Personality Factor*” (16PF). Relationer mellan ”*indecision*” och ”*Neuroticism*” kan beskrivas som i ett positivt samband med kvinnor. ”*Factor 1*” har ett samband med ”*Neuroticism*”, men inget som helst samband visades i den tredje varianten av obeslutsamhet som innehöll ”*kriteriet*” för att vara i behov av ytterligare undersökning. Författarna avslutar med ovisshet över vilket samband som råder mellan ”*oro*” och obeslutsamhet, ”*indecisiveness*”, men uttrycker att det kanske borde vara på så vis att oro förklarar variansen i ”*indecisiveness*” hellre än ”*factor 1*” som är en dysfunktionell variant av ”*indecisiveness*”. Svårtydigheten i förhållandet mellan ”*oro*” och ”*indecisiveness*” kan ha att göra med ett ömsesidigt förhållande som påtalats från tidigare undersökningar enligt Neman, Fuqua and Seaworth (1989; ref. i Meyer & Winer, 1993). Den ömsesidiga relation som ”*oro*” och ”*indecivness*” föreslås äga, antas vara av mer djupsatt psykologisk natur som rör identitetsbildningen. Resultaten visade också på att det var ett högt medel för ”*indecisiveness*” vilket föreslås av författarna kan tyda på ”kronisk obeslutsamhet”, ”*Factor 1*”. Skillnaden för kön i förhållande till ”*Neuroticism*”

föreslås ligga i att kvinnor är allmänt mer begåvade att uttrycka svåra emotionella tillstånd i ord, medan män är mindre villiga och ovana. (Meyer & Winer, 1993).

Lounsbury, Saudargas & Gibson (2004) lyfter fram ”*career- decidedness*”, personlighet i förhållande till tillbakadragande från skolan, ”*Withdrawal*” med hjälp av ”Big Five” teorins konstruktion av personlighet. Personligheterna i Five Factor är; ”*Openness*”, ”*Conscientiousness*”, ”*Extroversion*”, ”*Agreeableness*” och ”*Neuroticism*”. I skolsammanhanget handlar det om att inte fullgöra skolgången. Lounsbury (et al., 2004) menar också på att detta tillbakadragande kan vara en lämplig förklaring på egenskaper som påverkar människor att dra sig ur en organisation. I dagligt tal kan det betyda uppsägningar från arbetstagsarsidan. I Lounsbury och Saudargas (2004) undersökningen om ”*Withdrawal*” visade sig dock ”*Neuroticism*” och ”*Conscientiousness*” som de största faktorerna i förklaringen av den varians som fanns i beteendet tillbakadragande. Men förutom dessa två personlighetsfaktorer fanns två faktorer som också ägde samband med beteendet tillbakadragande, ”*Extroversion*” och ”*Agreeableness*”. Den femte personlighetsfaktorn är alltså ”*Openness*” som inte ägde samband med tillbakadragande.

En koppling som Gershuny & Sher (1998) gjorde gällande var att personlighetsegenskaperna ”*Neuroticisms*” och ”*Extroversion*” ägde starka samband med oro och depression. Förhållandet mellan dessa ansågs inte riktigt kunna bestämmas, alltså vilka egenskaper som var orsakade och vilken som stod för verkan mellan låg ”*Extroversion*” hög nivå av ”*Neuroticism*” och ”*oro och depression*”. Meyer och Winer (1993) påylste å sin sida genom deras resultat att livshändelser och kronisk obeslutsamhet, ”*Factor I*” var starkt förknippat med ”*Neuroticism*” vilket visar på samma förhållande som Lounsbury och Saudargas (2004) framhöll i undersökningen om ”*Withdrawal*” med begreppet ”*career-decidednes*”.

Personlighet undersöktes av Lounsbury, Tatum, Chambers, Owens och Gibson (1999) i relation till bl. a. beslutsamhet för karriär. För både generella och jobbrelaterade ”*Big Five*” personlighetskalor visade att ”*Agreeableness*”, ”*Conscientiousness*” ägde samband med ”*career decidedness scale*” samt att ”*Neuroticism*” förhöll sig i ett negativt samband.

Lounsbury, Hutchens och Loveland, (2005) har undersökt personlighetens relation till ”*career decidedness scale*” bland ungdomar. Resultatet visar genomgående för klasserna, 7, 10 och 12 att personlighetsegenskapen ”*conscientiousness*” från personlighetsteorin ”*Big Five*” har positivt samband till ”*career decidedness*”. ”*Agreeableness*” och ”*openness*” korrelerade med ”*career decidedness scale*” i årskurs 7 och 12 men inte i årskurs 10. I 12:e klass tillkom en faktor i samband med ”*career decidedness scale*”, nämligen emotionell stabilitet. Bland årskurs 7, 10 och 12 var ”*Conscientiousness*” korrelerat till ”*career decidedness scale*”, men flickor hade högre korrelation än pojkar i årskurs 10. I årskurs 7 finns det genusrelaterade personlighetsegenskaper i samband med ”*career decidedness scale*”. För pojkar i årskurs 7 korrelerar egenskapen ”*Agreeableness*” och för flickor korrelerar egenskapen ”*Openness*”.

Flickor i årskurs 12 visade samband med personlighetsegenskapen ”*emotionell stabilitet*” och ”*career decidedness scale*” (Lunsburry, et al., 2005).

Ingen ensam faktor kan förutsäga en individs förmåga att fatta beslut för sin karriär. Både situationsbetingade faktorer samt utvecklingsfaktorer bör inbegripas för att förstå ungdomars resa fram till ett definitivt beslut om karriären. Det är viktigt att undersöka hur ungdomars personlighet och oro samspelar med beslutsamhet för karriär så att rätt samtal och stöd kan erbjudas för en sund utveckling som tidigare utvecklingspsykologiska författare påvisat med faktorn stöd (Kracke, 2002; Bowlby, 1996; Meyer & Winer, 1993). Om nu ungdomars situation ser annorlunda ut genom dess krav bör studier om oro, personlighet och beslutsamhet för karriär generera kunskap om hur man kan hantera utvecklingskraven på ett tillfredställande sätt.

I fortsättningen kan denna studie vara värdefull för inom karriärvägledning och skol- och utbildningsvägledning (Santos, 2001; Lounsbury, 1999, 2005; Meyer & Winer, 1993; Gershuny & Sher, 1998). I samband med personalomsättning och kunskap om personlighetsfaktorer som påverkar att människor avslutar i olika organisationer tangeras området av Lounsbury, Saudargas & Gibson (2004).

Syftet med denna undersökning är att ta reda på förhållandet mellan oro, personlighet och beslutsamhet bland gymnasieelever på ett studieförberedande program.

Kan oro (Anxious Thoughts Inventory, Carlbring, svensk översättning, 1999) bestämma status för beslutsamhet för karriär? På vilket sätt är personlighetsfaktorer (NEO FFI, Costa & McCrae, 1985. SGC I) betydande för beslut om karriär (*career decidedness scale*, Lounsbury, 2005; *Egen översättning*)?

Hypotesformulering

Utifrån tidigare undersökningsresultat av Lounsbury, Hutchens & Loveland, (2005) och Meyer & Winer (1993) kommer jag fram till följande två hypoteser:

H 1. Oro har ett negativt samband med Beslutsamhet för karriär.

H 2. ”*Conscientiousness*” och ”*Neuroticism*” har var för sig ett samband med ”Beslutsamhet för karriär”.

Metod

Undersökningsdeltagare

Antalet försökspersoner var totalt 124 st. Datainsamling berörde 44 elever från årskurs ett, 43 elever från årskurs två och 37 elever från årskurs tre. I första årskurs var 41% pojkar och 59% flickor. Medelåldern för deltagarna i årskurs ett var 15,27 år. I årskurs två var 53% pojkar och 47% flickor. Medelåldern för årskurs två var 16,92 år. I årskurs tre var 57% pojkar och 43% flickor. Medelåldern för årskurs tre var 18,19 år.

Material

I undersökningen av deltagarnas självskattning användes tre instrument; grad av ”*beslutsamhet för karriär*”, personlighet och orosnivå. Enkätens inledande frågor handlade om elevens bakgrund och avslutade med frågor som berör elevens oro. Den totala mängden frågor uppgår till 96 frågor.

Datanalys

Instrumentet som används i denna undersökning är det ursprungliga *Career Decidedness Scale* (Lounsbury, Hutchens & Loveland, 2005). Begreppet beslutsamhet för karriär i denna studie då begreppet undersöks mot personlighet och sinnesstämningen oro. Beslutsamhet för karriär Enligt Lounsbury (et al., 2005) visar graden av beslutsamhet för en yrkeskarriär efter skolans avslut. För studiens beroende variabel användes en egen översättning av Lounsburrys et al. instrument för ”*career decidedness scale*”. Därför används också samma syfte med instrumentet Beslutsamhet för karriär (cds), i denna studie.

Med formuleringen ”skolans slut” menas att informanten kan ha bestämt sig inleda en karriär direkt efter gymnasieskolans slut och/ eller inleda en karriär efter eftergymnasiala studiers avslut. Instrumentet med den engelska versionen har visat sig korrelera negativt ($r = -.78$, $p < 0.1$) med ett instrument för obeslutsamhet för karriärval (Osipow, Carney och Baraks, 1976; Lounsbury et al., 2005). Vilket bevisar att instrumentet inte mäter obeslutsamhet utan beslutsamhet för karriär.

Datainsamling

Jag utgår från Lounsbury (et al., 2005) forskning i min analys och har därför fokus på oro, personlighet och status för beslutsamhet för karriär. Instrumentet som jag använder i denna undersökning har sex ämnesposter. Jag använder en femgradig svarsskala. Den svenska versionen av *career decidedness scale* (Lounsbury et al 2005) har ingen prövad reliabilitet med för- och efter-testskorrelation. Skalan sträcker sig från *stämmer inte alls* till *stämmer helt*. På posterna två, fem och sex används omvänd rättning. Min svenska översättning ser ut som följande:

1. Jag vet precis vad jag vill jobba med.
2. Jag har svårt att bestämma mig mellan olika yrken vilket jag vill jobba med.
3. Jag är säker på vad jag så småningom ska jobba med för att försörja mig.

4. Jag vet vad för slags jobb jag skulle vilja ha så småningom.
5. Jag är inte säker på vilket yrke jag vill jobba med när jag går ut skolan.
6. Jag är osäker och har svårt att bestämma mig vad jag vill jobba med.

Personlighet. Big Five även kallad femfaktorteorin är utformat efter NEO FFI (SGCI, Costa, PT & McCrae, RR (1985). Den svenska kortversionen är ett självskattningsformulär som är gjord i samarbete med Hagberg, Gerontologiskt Centrum i Lund tillsammans med Costa, PT & McCrae. Instrumentet mäter fem personlighetsdimensioner i följande ordning (NEO-AC); "Neuroticism", "Extroversion", "Openness", "Agreeableness" och "Conscientiousness". Dessa frågor är fördelade på fem block, 12 frågor i varje med totalt 60 frågor för alla personlighetsdimensioner Likets skala från 1 till 5; "Instämmer inte alls, Instämmer inte, Varken eller Instämmer, Instämmer helt och hållet". Tidigare test restes-resultat och cronbachs alfa är inte känt för detta personlighetstest.

Oro. Orosformuläret Anxious Thoughts Inventory (AnTI, Wells, 1997) användes med en svensk godkänd översättning av Carlbring (1999). Anxious Thoughts Inventory innehåller 22 påståenden om tre olika orosdimensioner, sex påståenden om meta-oro, sju om hälsooro och nio påståenden om social oro. Informanterna var ombudade att kryssa för på en skala från ett till fyra med följande värdering; "Nästan aldrig, Ibland, Ofta och Nästan alltid".

Instrumentet har en test- restest reliabilitet på $r = .80$, inom sex veckor samt ett mått för cronbachs alfa med $a = .75-.84$ (Carlbring, 2005).

Undersökningsprocedur

I den här studien används tre instrument som finns förklarade under rubriken Material. Instrumenten som låg till grund för min slutliga enkät delades ut i en svensk gymnasieskola bland elever från årskurs 1- 3 med kriteriet att de eleverna ingick i ett studieförberedande program.

Syftet med att undersöka årskurs 1- 3:s elever från Samhäll, Natur- samhäll och det Naturvetenskapliga programmet var att samtliga ännu inte gjort ett definitivt karriärsval, då tanken på yrkesinriktning antas komma långt senare för dessa elever med enbart teoretisk inriktning. Elever som vid gymnasieutbildningens början valt ett yrkesinriktat program som t.ex. el, bygg eller omvårdnadsprogram kan därför anses ha gjort sitt val. Tillvägagångssättet för att komma i kontakt med en skola som kunde tillåta en undersökning av denna karaktär och omfattning skedde genom förfrågan per telefon samtidigt som ett missivbrev skickades ut samma dag.

Vid genomförandet av denna undersökning avsattes två hela dagar. Jag var själv närvarande vid lektionerna då enkäten ifylldes. Genom att jag själv var närvarande kunde jag besvara frågor i samband med ifyllandet av enkäterna. Jag informerade eleverna om undersökningens syfte och jag uppmuntrade även eleverna att säga till om det fanns tvetydigheter i enkäten som behövde förklaras.

Enkäterna delades ut i närvaro av den lärare som enligt schemat hade lektion. Enkätsvaren var inte tidsbundna och tiden som gick åt sträckte sig från 15 minuter till 28 minuter. Eleverna satt på sina ordinarie platser. Efter att de besvarat enkäten satt de kvar och inväntade insamlingen av enkäterna. Ingen ny lektion påbörjades innan alla var färdiga med ifyllandet av enkäten.

Resultat

De analyser som inkluderas i resultatet är Cronbach's Alfa för instrumentens skalor. Medel och standardavvikelser redovisas för varje grupp. En korrelationstabell enligt Pearsons produktmomentkorrelation redovisas med samtliga skalor från tre instrument. T-test har gjorts med anledning av att skillnader observerats för medelvärdet "*Neuroticism*" hos pojkar och flickor. Vidare gjordes en analys enligt metoden ANOVA för att se om skillnad fanns för årskurs gällande personlighetsegenskapen "*Neuroticism*".

Kontroll av validitet hos de olika skalorna har gjorts genom Cronbachs alfa. För instrumentet oro (AnTI) finns följande resultat; "*social oro*", .86, "*hälsooro*", .72 och "*metaoro*", .78. Personlighetsinstrumentets delskalor visade en skiftande stabilitet som följer med det lägsta värdet först: "*Extroverion*", .39, "*Oppenness*", .53, "*Agreeableness*", .69, "*Conscientiousness*", .84 och "*Neurotic*", .84. "*Beslutsamhet för karriär*" visar ett värde av .87 efter Cronbach's Alfa.

Hypotes 1; "Oro" har ett negativt samband med "*Beslutsamhet för karriär*".

Oro visar inga avvikande värden för klass 1-3 på gymnasiet, inte heller finns skillnader för medelvärden mellan pojke och flicka (Tabell 2; Tabell 1). "*Beslutsamhet för karriär*" visar också liknande medelvärden och standardavvikelser, med undantag för årskurs 2 där beslutsamheten sjunkit något. Mellan pojke och flicka finns inga skillnader gällande medelvärdet för "*beslutsamhet för karriär*" (Tabell 2; Tabell 1). Det finns skillnad i medelvärde för beslutsamhet för karriär i relation till oro för årskurs 1-3 men inge betydande (Tabell 2). I årskurs 1 är "*beslutsamheten för karriär*" hög medan den kraftigt går ned i årskurs 2 för att i årskurs 3 stärkas något.

Pearsons korrelationstest visar att hypotes ett inte infrias (Tabell 3). Beslutsamhet för karriär visar inget samband med oro. Med oro räknas den skala som finns med i five factor-instrumentet samt orosformuläret Anxious thought inventory. Istället infrias hypotes 0, att det inte råder samband mellan beslutsamhet för karriär och dessa nedan nämnda skalor; 7.Social oro, 8.Metaoro och 9.Hälsooro (Tabell 3).

Hypotes 2; "Conscientiousness" och "*Neuroticism*" har var för sig ett samband med "*Beslutsamhet för karriär*".

Flickor skattade sig själva som mer neurotiska än vad pojkar gjorde (Tabell 1). Flickor har ett medelvärde för Neuroticism på 2, medan pojkar har ett medelvärde på 1.36. Därför gjordes ett T-test. T-test visar att det finns statistisk signifikant skillnad mellan pojke och flicka, $t_{(122)} = 5,39$ ($p = .000$) för personlighetsegenskapen "*Neuroticism*". Vidare prövades personlighetsegenskapen mot hela undersökningsgruppen årskurs 1-3 genom ANOVA, men visade ingen signifikant skillnad mellan klasserna. Anovan visade för "*Neuroticism*", $F = .118$ ($p = .888$). "*Conscientiousness*" korrelerar med beslutsamhet för karriär, vilket innebär att hypotes två infrias, den hypotes som är tagen ur Lounsburrys resultat (Lounsburry, Hutchens & Loveland, 2005). Personlighetsegenskapen "*Conscientiousness*" visar ett samband till beslutsamhet för karriär ($r = .23$, $P < .05$). Personlighetsegenskapen "*neuroticism*" visar inget direkt samband till "*beslutsamhet för karriär*" ($r = -.08$, $P < .05$). Skalorna

för personlighetsinstrumentet SGCI visar avvikande intern korrelation för dimensionerna ”Openness” och ”Extroversion”.

Tabell 1

Medelvärde och standardavvikelse för pojkar och flickor (N=124)

	<i>Pojke N= 62</i>		<i>Flicka N= 62</i>	
	M	SD	M	SD
1. Beslutsamhet för karriär	2,84	,89	2,82	,97
2. Openness	2,11	,46	2,21	,44
3. Conscientiousness	2,39	,58	2,50	,55
4. Extraversion	2,63	,40	2,65	,40
5. Agreeableness	2,41	,52	2,56	,41
6. Neuroticism	1,36	,59	2	,71
7. Social oro	1,84	,56	2,02	,65
8. Hälso oro	1,47	,42	1,61	,55
9. Meta oro	1,58	,49	1,70	,54

Tabell 2

Medelvärde och standardavvikelse för årskurs 1 – 3. (N=124)

	<i>Årskurs 1</i>		<i>Årskurs 2</i>		<i>Årskurs 3</i>	
	<i>(N= 44)</i>		<i>(N= 43)</i>		<i>(N= 37)</i>	
	M	SD	M	SD	M	SD
1. Beslutsamhet för karriär	3,05	,98	2,63	,87	2,81	,88
2. Openness	2,03	,37	2,22	,55	2,22	,40
3. Conscientiousness	2,45	,58	2,49	,62	2,38	,50
4. Extraversion	2,65	,38	2,62	,37	2,64	,46
5. Agreeableness	2,48	,46	2,48	,49	2,47	,47
6. Neuroticism	1,68	,74	1,72	,71	1,64	,75
7. Social oro	1,92	,63	2	,57	1,89	,63
8. Hälso oro	1,56	,51	1,57	,53	1,47	,42
9. Meta oro	1,66	,53	1,71	,45	1,55	,56

Tabell 3

Pearson produktmoment korrelation mellan nio faktorer med medelvärde, standaravvikelser och cronbach's alfa koefficienter (cronbach's alfa inom parantes i tabellen).

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
(1) Beslutsamhet för karriär	(,87)	-,06	,23*	,18*	-,02	-,10	-,11	,04	-,12
(2) Openness		(,53)	-,00	,09	,04	,04	,02	-,02	,07
(3) Conscientiousness			(,84)	,17	,18*	-,20*	-,21*	,05	-,18*
(4) Extraversion				(,39)	,17	-,18*	-,14	-,05	-,04
(5) Agreeableness					(,69)	-,20*	-,16	-,11	-,23*
(6) Neuroticism						(,84)	,68**	,38**	,54**
(7) Social oro							(,86)	,43**	,63**
(8) Hälsa oro								(,72)	,49**
(9) Meta oro									(,78)
Medelvärde	2,83	2,15	2,43	2,63	2,49	1,68	1,93	1,54	1,64
SD	,93	,45	,57	,40	,47	,72	,60	,49	,51

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Diskussion

”*Conscientiousness*” och ”*Extroversion*” var de enda egenskaperna som visade på ett klart samband mellan ”*beslutsamhet för karriär*”. I förhållande till tidigare forskning finns det stöd för att båda egenskaperna skulle påverka beslutsamheten (Lounsbury, 1999; 2004; 2005; Kracke, 2001; Meyer & Winer, 1993). Enligt Kracke (2001) kunde egenskapen ”*Conscientiousness*” troligen användas mer som en strategi i en beslutssituation hellre än som en ren personlighetsegenskap.

Det som återstår i undersökningen kring personlighet oro och beslutsamhet i detta slaget är att kontrollera för Kultur, Händelser i Livsutvecklingen samt oro som beror på livsutveckling och oro som beror på psykologiskt mer djupsatta skillnader i personligheten. Jag kan också tänka mig att det blir aktuellt med att undersöka vilken strategisk funktion de övriga personlighetsfaktorerna har om de inte visar ett samband med ”*Beslutsamhet för karriär*”.

Hypotes 1

Oro har ett negativt samband med Beslutsamhet för karriär.

En anledning till att H1 inte kunde infrias skulle kunna vara oförmågan i cds-instrumentets uppbyggnad. Instruktioner för hur cds-instrumentet skulle rättas fanns i Lounsbury (2005) och där angavs nummer 2, 5 och 6 som skalor som skulle omvändas. Men frågan är nu om den behöver göras om efter att kunna konstatera att oro eller neuroticism inte ger utslag mot instrumentet. En trea på instrumentet för en skala som är rättvänd innebär likväl att man inte vet om man är beslutsam, men det betyder också att man är mer beslutsam än de som ligger på en etta.

Medel för cds-instrumentet låg på 2.81 vilket alltså kan säga att de flesta inte var särskilt beslutsamma för sin karriär, eller så kan inte instrumentet säga så särskilt mycket om; 1, *att inte veta* och 2, *att vara tveksam* och 3, *att vara besluten*. Instrumentet bör därför delas upp i fler delskalor som kan urskilja både oförmåga p.g.a. händelser i livet och situationsbundenheter, kronisk obeslutsamhet och obeslutsamhet oberoende tillfredställande information och stöd, som visat sig ha stort inflytande på beslutsförmågan (Meyer, 1993; Kracke, 2002).

Hypotes 2

”*Conscientiousness*” och ”*Neuroticism*” har var för sig ett samband med ”*Beslutsamhet för karriär*”. Lounsbury et al. kunde dock konstatera att ”*Conscientiousness*” ägde samband med alla tre årskurser, 7:,10 och 12. ”*Neuroticism*” visade hos Lounsbury et al. samband ur genus perspektiv och då för flickor. Flickor hamnade högst på skala för ”*Neuroticism*” och skiljde sig mellan grupperna.

Ett status av obeslutsamhet har fler dimensioner som pekar på anledningar varför personlighet är av väsentlig del då beslut skall studeras. En socialt mogen person har haft god anknytning till sin mor och förlänger även denna bindning till något lättare att bemöta samt att bindningen blir ett organiserat mönster som varar genom livet (Bowbly, 1996). Särskilt viktiga mognadsegenskaper för utvecklandet

av karaktär som kan integrera med andra människor är ”*Agreeableness* och ”*extroversion*”. Slutligen är karaktären förmögen att bestämma den sista delkomponenten i sin identitetsbildning, nämligen beslutsamheten för karriären. Men om det inte förhåller sig på detta viset bör man kunna säga något om vilken följd olika faktorer har på ”*beslutsamhet*”. Jag tror att det är till fördel att se människan ur både det utvecklingspsykologiska perspektivet med det stöd som Bowlby (1996) talar om, men också genom ett situationsanpassat synsätt. Jag gör följande två spekulationer i sökandet efter förklaring om ”*Neuroticisms*” relation till ”*oro*” och ”*obeslutsamhet*”:

1. Att stöd först och främst behövs för att bilda en säker identitet, som fungerar med självförtroende i att fatta beslut. Personlighetens utgör en del av denna delkomponent i förklaringen av obeslutsamhet enligt Meyer och Winer (1993). Här är det relevant att nämna ”*Neuroticism*” som en lämplig förklaring till tveksamhet för en person som har all information, men p.g.a. brist i strukturen blir frustrerad, ilsken och allmänt ambivalent.

2. Att händelser som härrör till personens livsutveckling, avklarande av utvecklingsuppgifter. Dessa händelser hindrar personen från att fatta beslut överhuvudtaget därför att förändringar som skett här rör den lagda identitetsbildningen i punkt 1. Därmed kan det ömsesidiga förhållandet mellan oro och obeslutsamhet förklaras genom att orsaken till obeslutsamhet både kan vara p.g.a. brist under bildandet av identiteten och p.g.a. händelseförlopp i livet som orsakar obeslutsamhet. Därför blir det också viktigt att ta reda på om det har hänt något som hindrar en person från att gå till beslut eller om hindret funnits med i bildningen av personens identitet och d.v.s en del av personens personlighet.

Även Santos (2001) frambringade resultat som påvisade ”*Obeslutsamhets*” negativa förhållande till 1, få stöd från föräldrar och kompisar som i sin tur skulle ge verkan 2, att ungdomar skapar tillit, självfungerande och bildar en stark identitet. Slutligen visades ett positivt samband med oro och obeslutsamhet (Santos, 2001).

Reliabilitet

Självuppfattningsinstrumentet SGC var inte tillfredställande kommunicerbart med gymnasieelevernas tillgängliga ordförståelse. Självuppfattningsinstrumentet SGC innehöll ord och begrepp som gymnasieeleverna saknade förståelse för. Dessa ord som behövde förklaras var kontroversiell, gladlynt optimist och samvetsgrann. I ett cronbach´s alfa test genererade ”*extroversion*” märkbart dålig samstämmighet bland svaren, reliabilitetsmättet för skalan ”*extroversion*” gav .39 vilket skulle kunna sägas var lågt i förhållande till vad som brukar ses som tillfredställande laddning på en skala. Goda mått på reliabiliteten skulle kunna tänkas vara .75-.80. de mindre bra mått som ”*extroversion*”, men som också ”*openness*” gav kan kanske förklara att testet inte var helt kommunicerbart med gymnasieeleverna.

Validitet

Ifyllandet av enkäten var inte tidsbundet, utan eleverna fick använda den tid de behövde. I varje klass fanns det alltid en eller ett par elever som satt kvar i klassen och kanhända känt sig pressade och därför gett otillförlitliga svar. Att min svenska version av "career decidedness scale" (cnds) saknar prövad för och eftertestskorrelationsvärde kan minska tillförlitligheten för instrumentet. Men jag anser ändå att instrumentet är användbart med relativt enkla och få frågor.

Skulle testet vara längre tror jag att informanterna skulle tröttna och ge osammanhängande svar. Därför är det också viktigt att avväga omfattningen av testmaterialet innan undersökningen påbörjas.

I mätningen av grad av beslutsamhet för karriär, kan jag endast uttala mig om de informanter som antingen hade fattat ett beslut och de som inte ännu avgjort sin karriär utan var villrådig och tveksamma eller helt enkelt inte gått till beslut ännu. Att skalan omringar ett antingen eller status säger mindre om fördelningen bland informanternas skäl till tveksamhet eller beslutsamhet för karriär. Det svåra är att värdera informanternas sociala önskvärdhet mot svaren. Eleverna kan inte visa sin beslutsamhet om de inte har ställts inför ett konkret val, det blir först då beslutsamheten kan prövas, vill jag i efterhand mena.

Framtida forskning i ämnet

Ett sammanhang av uttryckt yrkesbeslut bör istället vara föremål för mätning i dessa sammanhang av "beslutsamhet för karriär". Om undersökningen skulle kunna vara mer konkret och utformas med en öppen fråga för inriktning av bransch, yrkesgrupp och sedan yrkesuppgift skulle beslutsamheten skulle troligtvis en mer verklighetsnära mätning klarna. Samtidigt som deltagaren får möjlighet att uttrycka sitt karriärbeslut under egen formulering och specificering kan informantens kunskap om framtida yrkesval också uppmätas. Informationen om ett karriärämne har också betydelse som Kracke (2002) betonar genom skalorna för sökbeteende. Jag kan tycka att formulären med de olika mätvariablerna blev stela när de kom i händerna på mina undersökningsdeltagare. Ett moderniserat personlighetsinstrument är direkt nödvändigt med bakgrund av de missförstånd som detta bidrog till. Man skulle istället kunna kombinera ett modernt personlighetstest som är anpassat till svenska ungdomar i dag, men samtidigt integrera beslutskalor i instrumentet för att på så sätt ringa in ungdomars beslutsamhet på ett mer nyanserat sätt.

Referenser

- Arnold, J., Silvester, J., Robertson, I., Cooper, C. & Burnes, B. (2005). *Work psychology- Understanding Human Behaviour in the Workplace (4th:ed)*. London: Prentice Hall.
- Carlbring, P. (2005). *Formulärsammanställning*. Uppsala: Institutionen för psykologi, Uppsala universitet.
- Gershuny, B. S. & Sher, J. K. (1998). *The relation Between Personality and Anxiety: Findings From a 3-year Prospective Study*, *Journal of abnormal Psychology*, 107, 252-262.
- Kracke, B. (2002). *The role of personality, parents and peers in adolescents career exploration*, *The Journal of Adolescents*, 25, 19-30.
- Lagerström, A. (2008). *Kvartlivskrisen- "Väldigt träffande"*, *Svenska Dagbladet*, 10/3, 18-19.
- Lagerström, A. (2008). *Kvartlivskrisen- 80-talister inger hopp*, *Svenska Dagbladet*, 6/3, 24-25.
- Lagerström, A. (2008). *Kvartlivskrisen- Knappt Vuxen redan gammal*, *Svenska Dagbladet*, 3/3, 18-19.
- Lagerström, A. (2008). *Kvartlivskrisen- Livsval får många att skärma av*, *Svenska Dagbladet*, 4/4, 18-19.
- Lagerström, A. (2008). *Kvartlivskrisen- Skamman att inte vara perfekt*, *Svenska Dagbladet*, 5/5, 22-23.
- Lounsbourry, J. W., Hutchens, T. & Loveland, J. M. (2005). *An investigation of Big five Personality Traits and career Decidedness Among Early and middle adolescents*. *Journal of career assessment*, 1, 25-39.
- Lounsbourry, J. W., Tatum, H. E., Chambers, W., Owens, K. S., & Gibson, L. W. (1999). *An investigation of career decidedness in relation to "Big Five" personality Constructs and Life Satisfaction*, *College Student Journal*. December.
- Lounsbury, J.W., Saudargas, R.A. & Gibson, L. W. (2004). *An investigation of personality Traits in Relation to Withdrawal From College*, *Journal of College Student Development*, 5, 517-534.
- Meyer, B. W. & Winer, J. L. (1993). *The career decision scale and neuroticism*, *Journal of Career Assessment*, 1, 171-180.
- Pervin, LA. & John, PO. (2001). *Personality: Theory and Research (8th ed)*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Santos, P. J. (2001). *Predictors of Generalized Indecision Among Portuguese Secondary School Students*, *Journal of Career Assessment*, 9, 381-396.

Tallman Broman, I. & Rubenstein Reich, L., Hägerström, J.(2002). *Likvärdighet i en skola för alla*. Stockholm. Skolverket.

Wells, A. (1994). *A Multidimensional Measure of Worry: Development and Preliminary Validation of the Anxious Thought Inventory*, *Anxiety, Stress and Coping*, 6, 289-299.